

บทที่ 1

บทนำ

ตั้งแต่ผู้คนถือกำเนิดขึ้นมา สิ่งที่เชื่อมโยงพวกเขาเข้าด้วยกันและทำให้เข้าใจกันก็คือภาษา ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและถ่ายทอด ความคิด ทศนคติ และเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยในการสื่อสารต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมรวมถึงเงื่อนไขต่างๆที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตการใช้ภาษาของแต่ละบุคคลเช่น สังคม สถานภาพ หรือสถานการณ์ สิ่งเหล่านี้บางครั้งทำให้ผู้พูดไม่สามารถใช้ภาษาได้ตรงกับความต้องการหรือวัตถุประสงค์ของตน การที่จะเข้าใจสิ่งที่ผู้พูดสื่อออกมาอาจจำเป็นต้องอาศัยการตีความจากบริบท ไม่ว่าจะเป็นข้อความบทสนทนาที่นำมาก่อน หรือสถานการณ์ภายใต้การสื่อสารที่เกิดขึ้น รวมถึงความรู้เบื้องหลังที่มีร่วมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง การใช้ภาษาในการสื่อสารลักษณะนี้ก็คือ ภาษาระดับปริจเฉท (discourse level) ตัวอย่างของการใช้ภาษาเช่น ภาษาในหนังสือพิมพ์ ภาษาในสถาบันการศึกษา และภาษาในชีวิตประจำวัน เช่น การสนทนา และเรื่องเล่า

ลองเอเคอร์ (Longacre 1983) เสนอเกณฑ์ในแบ่งประเภทของปริจเฉทที่เป็นการพูดของคนเดียว (monologue) ไว้ 2 เกณฑ์ด้วยกันคือ การเรียงลำดับของเวลา และการให้ความสำคัญกับตัวละคร โดยเขาใช้เกณฑ์ดังกล่าวแบ่งปริจเฉทออกเป็น 4 ประเภทคือ (1) ปริจเฉทเรื่องเล่าหรือบางที่เรียกว่า นิทานปริจเฉท (narrative discourse) เช่น นิทาน นิยาย (2) ปราศรัยปริจเฉท (hortatory discourse) เช่น คำแนะนำ คำชักชวน (3) ปฏิบัติปริจเฉท (procedural discourse) เช่น วิธีการทำอาหาร และ (4) ทศนปริจเฉท (expository discourse) เช่น ข้อเสนอของงบประมาณ บทความวิชาการ ปริจเฉททั้งสี่ประเภทแตกต่างกันดังนี้

ตาราง 1.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของปริจเฉท 4 ประเภท

ประเภทของปริจเฉท	การเรียงลำดับของเหตุการณ์ (temporal succession)	ความสำคัญของการมีตัวละคร (agent orientation)
นิทานปริจเฉท	+	+
ปราศรัยปริจเฉท	-	+
ปฏิบัติปริจเฉท	+	-
ทศนปริจเฉท	-	-

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปริศนาประเภทต่างๆและเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการจำแนก เครื่องหมาย บวก ลบ แสดงถึงองค์ประกอบที่จำเป็นและไม่จำเป็นสำหรับปริศนาแต่ละประเภท

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้วิจัยสนใจปริศนาเรื่องเล่าเป็นพิเศษ เนื่องจากการเล่าเรื่องเป็นวิธีการสื่อสารที่ผู้ใช้ภาษานำมาใช้ในชีวิตประจำวันที่สามารถพบได้บ่อยที่สุด นักภาษาศาสตร์หลายท่านเช่น ลาบอฟ (Labov 1967, 1972) และจอร์กาโคปูลูและกูซอส (Georgakopoulou & Goutsos 2001) มีความเห็นตรงกันว่า เรื่องเล่าจะประกอบไปด้วยอารมณ์ ความคิด ทศนคติ และความรู้สึกของผู้เล่า รวมถึงส่วนที่มาจากประสบการณ์ในอดีตของมนุษย์ ในการเล่าเรื่องผู้เล่าจะนำเหตุการณ์ต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลามาร้อยเรียงเข้าด้วยกันและถ่ายทอดออกมาโดยมีการเรียงลำดับเวลาอย่างต่อเนื่อง ผู้เล่ามักจะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนเป็นอันดับแรก และค่อยๆเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทีหลัง เรื่องเล่าอาจจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือเรื่องสมมุติก็ได้ การที่ได้อ่าน หรือฟังเรื่องราวต่างๆ จากผู้เล่าหมายถึงการรับเอาประสบการณ์ของผู้เล่าและเข้าสู่โลกหรือมุมมองของตัวผู้เล่า ลาคเคสส์และคอนดิต (Lacaites & Condit 1985: 96-103) กล่าวว่า การเล่าเรื่องช่วยให้มนุษย์เข้าใจเรื่องราวต่างๆ ทำให้พวกเขาได้เข้าถึงประสบการณ์และเกิดความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกที่ละเล็ก ละน้อย และนำสิ่งที่ได้จากการได้ยินได้ฟังเรื่องเล่าแต่ละครั้งนั้นมาเก็บเป็นองค์ความรู้

ปริศนาเรื่องเล่าโดยปกติจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบที่อยู่ภายนอกหรือองค์ประกอบระดับมหัพภาคซึ่งหมายถึง ส่วนประกอบต่างๆที่ถูกนำมาประกอบขึ้นเป็นโครงเรื่องของเรื่องเล่า (narrative plot) และองค์ประกอบที่อยู่ภายในหรือองค์ประกอบระดับจุลภาคคือ กลไภษาต่างๆเช่น กลไกการเชื่อมโยงความ ลาบอฟและวอลเลซส์ (Labov & Waletzky 1967) กล่าวว่า เรื่องเล่ามักจะมีการวางโครงเรื่องดังนี้ การเกริ่นนำเรื่อง การลำดับเหตุการณ์ การสร้างตัวละคร จุดตั้งเครียดของเนื้อเรื่อง การลดระดับความตึงเครียด และการจบเรื่อง ส่วนประกอบต่างๆเหล่านี้จะถูกนำมาจัดวางเข้าด้วยกันและจะมีตัวละคร หรือผู้กระทำเป็นตัวดำเนินเรื่อง ดังนั้นการวางโครงเรื่องจึงเป็นแนวทางและแบบที่มนุษย์ใช้ในการจัดเรียงลำดับความคิดต่างๆ ในการถ่ายทอดสิ่งที่ต้องการจะสื่อผ่านการเล่าเรื่อง การวางโครงเรื่องที่ดีมีขั้นตอนที่ชัดเจนจะทำให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เรื่องเล่าจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจที่นักภาษาศาสตร์นิยมศึกษา โดยประเด็นที่ศึกษามีทั้งที่เป็นประเด็นทางมหัพภาคและจุลภาคดังกล่าวข้างต้น งานที่เกี่ยวข้องกับกลไกทางภาษาในเรื่องเล่าเช่น งานของ ปิยนารถ แสงศักดิ์ (2536) ศึกษาการเชื่อมโยงความในเรื่องเล่าของเด็กอายุ 7-9 ปี และงานของยาใจ ชูวิชา (Chuwicha 1986) ศึกษาการเชื่อมโยงความที่ปรากฏในเรื่องเล่าในภาษาไทยกลาง 2 ประเภทคือ นิทาน และเรื่องราวของผู้เล่าเอง ในระดับปริจเฉทที่มุ่งเน้นโครงสร้างและกลวิธีต่างๆในการเล่าเรื่องเช่น งานของลาบอฟและวอลเลซกี (Labov & Waletzky 1967) ศึกษาองค์ประกอบโครงเรื่องของเรื่องเล่า ลองเอเคอร์ (Longacre 1983) ศึกษาโครงสร้างลึกของเรื่องเล่าหรือที่เรียกว่า โครงเรื่อง (plot) พรอพพ์ (Propp 1977) ศึกษาโครงสร้างนิทานในภาษารัสเซีย และสมทรง บุรุษพัฒน์ (1991) ศึกษาโครงสร้างของเรื่องเล่านิทานภาษาไทย

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาในระดับที่โยงไปกับกระบวนการการเรียนรู้ โดยในบางครั้งอาจศึกษาควบคู่ไปกับกระบวนการทางจิตวิทยาของมนุษย์เช่น ในงานของเซฟ (Chafe 1980 อ้างใน Tannen 1993) ศึกษาการเล่าเรื่องของมนุษย์โดยการดูภาพยนตร์ คินท์และแวนไดก์ (Kintsch & Van Dijk 1983) ศึกษาการเรียบเรียงความคิดผ่านเรื่องเล่า และงานของเบอร์มันและสโลบิน (Berman & Slobin 1994) ศึกษาพัฒนาการในการเล่าเรื่องของเด็กโดยผ่านทางรูปภาพ ดังนั้นจะเห็นได้ว่างานที่เกี่ยวกับเรื่องเล่าที่ผ่านมานั้นมีการศึกษากันอย่างกว้างขวางในหลายระดับแสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการที่จะนำไปศึกษาต่อไป

จากงานที่ศึกษาปริจเฉทเรื่องเล่าภาษาไทยในระดับมหัพภาคที่ผ่านมายังมีการศึกษาที่ไม่ครอบคลุมเรื่องเล่าทุกประเภท ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการที่จะวิเคราะห์โครงเรื่องเรื่องเล่าภาษาไทยแต่ละประเภทโดยเลือกใช้ทฤษฎีของลาบอฟ (Labov 1972) เป็นหลักในการศึกษา เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีการวางโครงเรื่องของลาบอฟน่าจะนำมาประยุกต์ใช้ได้ดีกับเรื่องเล่าในภาษาไทย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาองค์ประกอบของการวางโครงเรื่องในเรื่องเล่าแต่ละประเภทว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร มีส่วนประกอบต่างๆครบตามแนวทฤษฎีโครงเรื่องของลาบอฟหรือไม่อย่างไร เรื่องเล่าในภาษาไทยมีส่วนที่เป็นประสบการณ์หรือทัศนคติอยู่ในเรื่องเล่าทุกประเภทหรือไม่ พบในเรื่องเล่าประเภทใดมาก-น้อยที่สุด ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาในระดับมหัพภาคเท่านั้น โดยดูข้อมูลในเชิงคุณภาพและทำการศึกษาเฉพาะข้อมูลที่เป็นภาษาพูด

เรื่องเล่าแต่ละประเภทที่จะนำมาศึกษาประกอบไปด้วย (1) เรื่องประสบการณ์ตรงประกอบด้วย เรื่องเล่าประสบการณ์ และเรื่องเล่าประวัติ (2) เรื่องเล่าประสบการณ์อ้อม

ประกอบด้วย เรื่องเล่าภาพยนตร์ และเรื่องเล่านิทาน โดยเรื่องเล่าแต่ละประเภทจะมีลักษณะเด่นที่แตกต่างกันดังนี้

1. เรื่องเล่าประสบการณ์ เป็นเรื่องราวที่ผู้พูดมีประสบการณ์ตรง เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของผู้เล่าเอง ทุกสิ่งทุกอย่างในเรื่องเล่าผู้เล่าจะเป็นผู้กำหนดและปรุงแต่งขึ้นมาตามความต้องการของผู้เล่า เช่น การท่องเที่ยวที่ประทับใจ
2. เรื่องเล่าประวัติ เป็นเรื่องราวที่ผู้เล่าได้มาจากทั้งประสบการณ์ตรงเช่น อุตชีวประวัติ และประสบการณ์อ้อม เช่น ประวัติของสถานที่ต่างๆ โดยลำดับเวลาจะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และจะไม่เน้นที่ตัวละคร ตัวละครอาจจะมีเพียงหนึ่งเท่านั้น การวิจัยนี้กำหนดให้เล่าเรื่องอัตชีวประวัติของผู้เล่าเอง เนื่องจากผู้เล่าน่าจะเล่าได้ดีกว่าเรื่องเล่าประวัติอื่นๆ
3. เรื่องเล่าภาพยนตร์ เป็นประสบการณ์ทางอ้อม ที่ผู้เล่าได้รับมาจากการชมภาพยนตร์ผ่านทางมุมมองของผู้เขียนบทภาพยนตร์ รวมถึงตัวละครต่างๆในเรื่อง จุดเด่นของเรื่องเล่าประเภทนี้จะอยู่ที่จุดตึงเครียด (climax) และจุดลดความตึงเครียด (resolution) ผู้ฟังต้องการรู้ว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นมีปัญหาอะไรและจบอย่างไร
4. เรื่องเล่านิทาน เป็นประสบการณ์ทางอ้อมที่ผู้เล่าได้มาจากทัศนคติและความคิดของผู้เขียนจุดเด่นของเรื่องเล่าประเภทนี้อยู่ในตอนจบสุดท้ายของเนื้อเรื่อง (coda) ปกติจะพบส่วนที่เป็นเหตุผลว่าเรื่องนี้ให้ข้อคิด คติเตือนใจ อย่างไร โดยจะมีความแตกต่างจากตอนจบของเรื่องเล่าประเภทอื่น

วัตถุประสงค์

1. วิเคราะห์การวางโครงเรื่องในปริจเจตเรื่องเล่าจากประสบการณ์ตรงได้แก่ เรื่องเล่าประสบการณ์ เรื่องเล่าประวัติ และปริจเจตเรื่องเล่าจากประสบการณ์อ้อม ได้แก่ เรื่องเล่าภาพยนตร์ เรื่องเล่านิทาน โดยใช้แนวทฤษฎีของลาบอฟ (Labov 1972, 2001)
2. เปรียบเทียบการวางโครงเรื่องในเรื่องเล่าทั้ง 4 ประเภทที่ระบุในข้อ 1

สมมุติฐาน

1. ในจำนวนองค์ประกอบของการวางโครงเรื่องในเรื่องเล่า การแสดงทัศนะของผู้เล่าเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งจะพบในเรื่องเล่าจากประสบการณ์ตรงมากกว่าเรื่องเล่าจากประสบการณ์อ้อม

2. การวางโครงเรื่องที่พบในปริศนารื่องเล่าแต่ละประเภทมีความแตกต่างในด้านจำนวนและการเรียงลำดับขององค์ประกอบ

ขอบเขตงานวิจัย

1. ศึกษาในกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ 80 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี รวมทั้งหมดจะได้เรื่องเล่าประเภทละ 20 เรื่อง รวม 80 เรื่อง
2. ศึกษาเฉพาะโครงเรื่องขงเรื่องเล่าในระดับมหัพภาค

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพิ่มพูนความรู้ปริศนวิเคราะหภาษาไทย
2. สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการสอนการเขียนเรียงความภาษาไทย